

Kezdő újságíró gondatlan-sága miatt kerülhetett fel, majd később le a Soros-listáról Csaba László közgazdász, akadémikus. Szerinte a Közép Európai Egyetem (CEU) továbbra is folytatja az oktatást Budapesten. A CEU és a Corvinus professzora túlzottan optimistának tartja Varga Mihály 4-4,5 százalékos hosszú távú növekedési előrejelzését, már csak azért is, mert a magyar versenyképesség gyenge és a termelékenység alacsony. Ugyanakkor a pénzügyminiszter józanságára utal az, hogy – érezvén a szinte biztos válság előszelét – már nem beszél a választáskor beígért adócsökkentésről. Nagy kérdés viszont, hogy az ő akarata, vagy Matolcsy György jegybankelnök elképzelései érvényesülnek a gazdaságpolitikában, ahogy eddig történt.

HAJDÚ PÉTER

Mit gondol, ön hogyan került fel a kormányközeli hetilapban, a Figyelőben megjelent Soros-listára? Egy szervilis szerkesztő lelkesedése okán, vagy megfontolt döntés eredményeként?

– Úgy gondolom, egyszerűen túlkapásról van szó, valaki a gazda szeme villanására készülve gyűjtötte össze a neveket. Egészen biztosan kezdőről van szó, aki a Nyílt Társadalom Alapítványhoz köthető embereket kutatva minimális ráfordítással igyekezett megoldani a feladatot. Egy egyszerű keresés után a találatokat kritika nélkül elfogadta, tájékozódás helyett. Így kerülhettek a listára több évtizede halott emberek. Ennél mulatságosabb, hogy olyan kollégák, mint például Bozóki András neve, aki kulturális miniszter volt, s politikailag igen aktív, nem szerepelt benne. Hogy ilyen formában jelent meg ez a lajstrom, azt mutatja, nem csak gondatlanul gyűjtötték az adatokat, további szakszerűtlenségek is felfedezhetők, hiszen sem a rovatvezető, sem a lapszerkesztő, sem az olvasószervező nem vette észre a hibákat. Minden bizonnyal ezért is vonták vissza ezt a listát két nappal később, és adtak ki egy újabbat. Ezen már azok szerepeltek, akik állásban vannak a Nyílt Társadalom Alapítványnál, vagy maguk jelentkeztek be a listára, hiszen erre is lehetőség volt. Így olvasható most ott Bródy János vagy Tamás Gáspár Miklós filozófus neve is, s kerültem le jómagam. Az összeállítás szándéka mögött kétségtelenül a megfélemlítés szándéka is megtalálható.

– Mi lesz a sorsa a Közép-Európai Egyetemennek?

– Úgy gondolom, csak idő kérdése, amíg megszületik az egyezség az egyetem és a magyar kormány között. Az intézmény minden olyan feltételnek eleget tesz, amit a vonatkozó törvények előírnak, azaz megvan a magyar és az amerikai akkreditáció, és meglesz Ausztriában is. Már létezik a hiányolt alapképzés Bécsben, Magyarországon pedig a mester-

FOTÓ: BÉRES ATTILA

Ki fog pukkanni a lufi

Csaba László: közelít a válság, s mi nem készültünk fel rá

és a doktori képzés, megszületett a magyar és amerikai fél közötti szerződés is, így azt már csak a parlament elé kell terjeszteni. Az ország vezetésének sem érdeke tovább feszíteni a húrt, hiszen az Európai Néppártban való maradás feltételül szabták egyebek mellett, hogy a CEU-val kapcsolatban szülessen megegyezés. A jelenlegi kormány egyébként is nagyon pragmatikus, a hatalom nyelvét beszéli, tehát ezért is nagy az esélye a megegyezésnek, vagyis nem fogják ellehetetleníteni az egyetem működését.

– A minap Varga Mihály pénzügyminiszter bejelentette, hogy hosszabb időn keresztül 4-4,5 százalékos növekedést szeretne a kormány. Realitásnak tartja ezt az elképzelést? Van ennyi a magyar gazdaságban? Egyáltalán, van esélyünk közelíteni legalább az Európai Unió átlagához?

– A Pénzügyminisztérium és a Századvég Gazdaságkutató előrejelzésén kívül sehol nem olvasni ilyen mértékű növekedésről. A Nemzetközi Valutaalap és az Európai Bizottság, de még a Magyar Nemzeti Bank előrejelzése is szerényebb ennél. Ennek oka, hogy a magánberuházások – levonva belőlük az amortizációt – bővülése mindössze egyszázalékos, az államiak pedig nem hatékonyak, hiszen az atomerőmű és a stadion soha nem térül meg. Általános a munkaerőhiány, vagyis a munka nem fogja ösztönözni a fejlődést. Amennyi lehetőség az alacsony hatékonyságú munkában rejtett,

azt már 2013 és 2018 között kihasználtuk. Az innovációra fordított összeg – amely tekintetben 2022-re kellene elérni a bruttó hazai termék (GDP) 1,8 százalékát – messze elmarad a szükségéstől és a háromszázalékos uniós átlagtól. Tehát nincs, ami hajtsa a növekedést.

Segíthetne még a negatív reálkamat, vagyis az, hogy olcsón lehet hitelhez és tőkéhez jutni, de ennek a világnak is lassan vége, hiszen az amerikai jegybank szerepét betöltő Federal Reserve (Fed) kamatemelési ciklusba kezdett, aminek hatására emelkedtek a dollárkamatok, és ez elszívja a tőkét a feltörekvő országokból. Vagyis lassan vége lesz a kegyelmi állapotnak, amely segítette a magyar gazdaság növekedését is. Az uniós pénzek hosszú távú hatása nem jelentős, mert rossz területen és gyatra hatékonysággal költjük el, ráadásul a pénz egy részét ellopják. Jelentős ugyan, lassan a

A Szilícium-vögy modellje: az egymás mellé települt kisvállalkozások a kockázati tőke segítségével az innováció forrásává válnak, mert rugalmasak, vágynak a tudásra és a gyors fejlődésre, s azért akár kockázatmenti is hajlandók

GDP négy százalékára rúg a külföldön dolgozók hazaküldött keresete, de az inkább a fogyasztást, nem pedig a beruházást erősíti. Összefoglalva: általános a vélekedés, hogy a nyugat-európai konjunktúra most tetőzik, a piac már nem húz, azaz nincs olyan tényező, amely indokolná a kormányzati optimizmust.

– Idén az első negyedévben mégis négy százalék fölötti növekedést mutatott ki a statisztikai hivatal.

– Egyrészt nem tudjuk, milyen módszerrel számoltak, másrészt pedig nem szokatlan, hogy az előzetes és a végleges számok között igen nagy a különbség. Én úgy számolom, a növekedés valahol 3-3,5 százalék körül alakul, ami egyébként jó teljesítmény. A jövőben arra kell készülni, hogy a belső és a külső környezet sem lesz igazán kedvező növekedési szempontból, s ezért szerényebb számokkal kell beérni.

– Varga Mihály pénzügyminiszter biztos érez valamit ebből, hiszen retorikájában már nyoma sincs a választást követő optimizmusnak. Bár nem mondta ki, valamiféle megszorításra lehet készülni.

– Az biztos, hogy az extrém módon laza fiskális és monetáris politikát nem lehet a végletekig folytatni. Jó az esély arra, hogy a pénzügyminisztériumban összeadták a választásokon ígért adócsökkentést, valamint az oktatásra és az egészségügy reformjára ígért összegeket, és elborzadtak a vég-

eredménytől. Ezért mondhatta a tárcavezető, hogy most nincs itt az ideje az adócsökkentésnek és a további költségeknek. Persze kérdés, mennyit nyom a latban a véleménye Matolcsy Györgyével szemben. Úgy tűnik, eddig inkább a jegybankelnök akarata érvényesült a gazdaságpolitikában.

– A jegybank azt szeretné, ha a hitelezés évi 10-15 százalékkal bővülne hosszú távon, hogy megmaradjon a dinamikus növekedés. A fél évtizede tartó olcsó pénz bőség miatt már eddig is lufik fújódtak, amelyeknek egyszer ki kell pukkadniuk. Azaz újabb válság közelít.

– Ezzel tökéletesen egyetértek: a jelek azt mutatják, valóban közelít a válság. Bekövetkezésének valószínűségét a historikus adatok is igazolják, amelyek szerint a krach tízévente esedékes. Erősíti a vélekedést, hogy a befektetési tanácsadók is óvatosságra intenek. Az amerikai-kínai kereskedelmi háború már 2019-ben nagyobb fokú visszaesést eredményezhet, a legtöbb banki elemző a nyugat-európai növekedés lassulásával számol, ráadásul az amerikai kamatemelés is elindult. Ebben a környezetben nem a legbölcsebb döntés a jegybanktól a hitelezés dinamikus bővítése, ugyanis már most is láthatók a buborék jelei. Az eszközök túlértékelte válnak: már nem a termelés bővítésére költik az olcsó hitelt, hanem például lakásvásárlásra, amely nem termeli azt a hozamot, ami elvárható lenne. Ezek után csak idő kérdése, mikor puk-

kan ki a lufi, ahogy 2008-ban. Úgy tűnik, abban a hitben élnek a jegybanknál, hogy örökké fog tartani a negatív reálkamatok világa, pedig nem. Azért is különösen aggasztó a helyzet, mert az extrém laza monetáris és fiskális politika mellett is csak 3,5 százalékos növekedést produkál a magyar gazdaság.

– *Látja-e annak jeleit, hogy valóban előrelépünk a termelékenység, a nagyobb hozzáadott érték, a versenyképesség növelése érdekében, ahogy azt a miniszterelnök a választást követően ígérte?*

– A vasútépítés, az autóösszeszerelő-üzemek és a gumigyárak építése pont nem ebbe az irányba mutatnak. Ahhoz, hogy javuljanak az idézett mutatók, sokkal többet kellene költeni kutatásokra, s akkor egyre feljebb juthatnánk az értékláncon, azaz egyre nagyobb lenne a termelés hozzáadott értéke. Ha ezzel szemben továbbra is az olcsó munkaerő országa maradunk – és sajnos nem látni, hogy jelentős összeget költenénk az oktatásra, az egészségügyre és az innovációra, ami nélkül elképzelhetetlen a kitörés –, akkor álm marad az előrelépés.

– *Vagyis maradunk a közepes fejlettség csapdájában?*

– Igen, hiszen az adatok alapján arra lehet következtetni, a növekvő foglalkoztatottság mellett éppen csak meghaladjuk a 2008-as fejlettségi szintet. Vagyis alacsony a termelékenység, gyenge a versenyképesség. Bár öt helyet előreléptünk a versenyképességi rangsorban, mégis csak ott tartunk, ahol 2012-ben. Épp hogy kimerültek a gyorsan mozgósítható tartalékok, s nincs, ami dinamizálja a gazdaságot. Most már az oktatással, az innovációval, az egészségügyre és az intézményrendszer korszerűsítésével kellene foglalkozni, vagyis csupa olyan dologgal, amely hosszú távon érik be, és amellyel nem lehet azonnal választást nyerni. Sokszor az konzervál egy-egy országot a közepes fejlettség csapdájában, hogy bár mindenki tudja, mit kell tenni, a kormányzat politikai, választási okokból mégsem akarja, meri megtenni a szükséges lépéseket.

– *Egyre többen beszélnek arról, hogy a magyar kisvállalkozások legnagyobb gondja nem a tőkehiány, hanem a tudás, az üzleti ismeretek hiánya. Kis túlzással nyugaton alig kell tőke egy vállalkozás beindításához, mert a termelőszektortől a számítógépig szinte mindent bérelhet a kezdő vállalkozó. Ez vágyálom Magyarországon?*

– A kutatások eredményei is azt mutatják, hogy a magyar kisvállalkozásoknak alapvetően három gondjuk van. Az egyik a tudáshiány, a másik az alacsony termelékenység s végül a tanulóképesség hiánya. A fejlett országokban egészen másként van ez. Jó példa erre a Szilícium-vögy modellje, ahol az egymás mellé települt kisvállalkozások a kockázati tőke segítségével az innováció forrásává válnak, mert rugalmasak, vágnak a tudásra és a gyors fejlődésre, s azért akár kockázatni is hajlan-

dók. Nálunk is megvan ez a réteg, azonban a kisvállalkozások csupán harmadára rúg. Egyharmadot tesz ki a kényszervállalkozói réteg, a maradék harmad pedig képes lenne gyors növekedésre, mégsem vág bele. A különböző felmérésekben arról panaszkodnak a magyar kisvállalkozások, hogy kiszámíthatatlan a szabályozási környezet, bizonytalan a piac, s nincs megfelelő munkatársi gárda, ezért alacsony a termelékenység. Mindezek eredményeként nem mernek fejleszteni, mert nem tudják, képesek-e életben maradni. Ezért nagyon sokan csak túlélni akarnak, eszükben sincs növekedni.

– *Meddig folytatható a bérek gyors növelése úgy, hogy az ne ártson a magyar gazdaságnak? Mi lesz, ha már nem lehet emelni a béreket, de mégsem lesz elég képzett munkaerő?*

– Az világos, hogy ilyen mértékű bérnövekedés nem folyhat tovább, mert annak határt szab az alacsony termelékenység. Elkezdődik majd a szelektálódás a gazdaságban, akár iparágon, szektoron belül is, ami a vállalkozások egy részének csődjét jelenti. Persze hosszabb távon ennek hatása

Összefoglalva: általában a vélekedés, hogy a nyugat-európai konjunktúra most tetőzik, a piac már nem húz, azaz nincs olyan tényező, amely indokolná a kormányzati optimizmust

pozitív lesz, hiszen a bérek bizonyos nagyságú növekedése gazdaságtalanná teszi a termelést, ezért az életben maradt vállalkozások korszerűsíteni fogják a technológiát, ami a termelékenység és a versenyképesség emelkedését eredményezi. A munkahelyek egy része megszűnik, a szolgáltató szektor súlya viszont nőni fog. Ez utóbbi pedig megköveteli a magasabb képzettséget. Ezért zsákutca a szakképzést erőltető mostani oktatási rendszer. Vagyis elindul egyfajta szerkezetváltási folyamat, amely idejétmúlttá teszi a jelenlegi olcsó munkaerőre épülő összeszerelő országot. Jó esetben olyan átalakulás indul el, ahol mindenkinek élethosszig kell majd tanulnia, hogy megfeleljen a munkaerőpiaci követelményeknek. Ez elvezet a szolgáltató szektor felértékelődéséhez.

– *Vagyis ma egy kisvállalkozó akkor lép okosan, ha a munkaerő bővítése helyett a technológiát fejleszti, hiszen ez emeli a termelékenységét és a versenyképességét?*

– Egyértelműen, hisz en a technológiai fejlesztés, az esetleges robotizálás hatására nagyobb lesz a termékben a hozzáadott érték, följebb jut a vállalkozás az értékláncon, s így biztosan nagyobb lesz a haszon a terméken, mint amennyi a technológia fejlesztése érdekében felvett hitel kamata.

Nagy vesztes az oktatás és a szociális ellátás

Alaposan megsarcolják a „bűnös” szenvedélyek hódolóit és a migrációt támogató szervezeteket

FACSINAY KINGA

Bár közgazdasági szempontból különösebb értelme nincs, az Orbán-kormányok szokásának megfelelően idén is korán, június 13-án illetve 19-én nyújtotta be Varga Mihály pénzügyminiszter az ország 2019. évi költségvetését és az adócsomagot a parlamentnek. Az erről szóló vita garantáltan nem lesz túl tartalmas: amióta ősz helyett tavasszal, kora nyáron lezavarják az ország következő esztendejét meghatározó tervezet elfogadtatását, azóta teljesen súlytalanná vált a költségvetési törvény. Hiszen ekkor még rengeteg gazdasági alapadat nem áll rendelkezésre, s majd év közben kell a realitásokhoz igazítani az elfogadott számokat. Ami miatt mégis érdemes tanulmányozni a dokumentumokat, az az ebből kirajzolódó gazdaságfilozófia: mit tart fontosnak a kormány, miből és mire költene többet, és mire nem.

A prioritások elég szembeeszkökök bevételi oldalon: új és szokatlan adónemet vezet be a kormány bevándorlási különadó néven. A migrációt segítő szervezeteknek kell ezt fizetniük, mértéke a támogatások 25 százaléka. Az indoklás szerint az illegális bevándorlás elleni védekezés jelentős pénzügyi terheket ró a magyar költségvetésre, ezért van erre szükség. A különadó egyébként eredetileg a februárban bejelentett „Stop, Soros!” törvénycsomag egyik pillére volt, de kivették, mert féltő volt, hogy fennakad az európai alkotmányjogi testület, a Velencei Bizottság vizsgálatán. Egy különadóval tehát több, kettővel viszont kevesebb lesz, miután eltörlik a hitelintézeti – ez nem egyenlő a bankadóval, inkább technikai tétel –, valamint a közszférából távozó végkielégítését sújtó 75 százalékos különadót.

A mindennapi életet befolyásoló legnagyobb sarcok terén viszont nincs sok látnivaló. A lakosságot leginkább érintő személyi jövedelemadó egykulcsos és 15 százalékos marad. Egy korábban elfogadott menetrend értelmében a családi adókedvezmény havi 40 ezer forintra nő a kétgyermekeseknél, a munkáltatók által fizetett szociális hozzájárulási adó mértéke pedig 19,5-ről 17,5 százalékra mérséklődik. A boltokban azonban nem lesz olcsóbb az áru vagy a szolgáltatás, mert az általános forgalmi adó (áfa) fő kulcsa továbbra is 27 százalékos marad. Miért is engedne belőle a kormány, ha a központi költségvetés bevételeinek egyharmadát adja az áfa. Csak egyes, magas hőmérsék-

leten kezelt tejeké csökken 5 százalékra, ami 20 milliárd forintos bevételkiesést jelent. Ugyanakkor minden bizonnyal drágulni fognak a cukros üdítők, a chipsek, a csokoládék és a szeszes italok, miután átlagosan 20 százalékkal nő a rájuk kivetett chipsadó. Nagy változást nem hoz, de a baleseti adó, valamint az eho (egészségügyi hozzájárulás) 2019-től beleolvad a biztosítási, illetve a szociális hozzájárulási adóba. Jó hír még, hogy a 20 ezer forint alatti lakossági átutalások mentesülnek az eddigi 0,3 százalékos tranzakciós illeték alól. S végül, de nem utolsósorban: egyetlen kedvező adózású kafetériaelem marad jövőre, ez pedig a SZÉP-kártya.

Az elmúlt hetekben többször is hallhattuk Orbán Viktor kormányfőtől és vezető állami tisztségviselőktől, hogy közelít egy újabb válság Európához, ezért óvatosabban kell tervezni. A költségvetés kiadási oldalán viszont nincs sok nyoma a spórolásnak vagy aggodalomnak: mindössze 100 milliárd

kedést vetít előre, mert újfent bizonytalanná vált a világgazdaság, elég csak az épp beinduló kínai-amerikai vámháborúra gondolni. A tanács ezért azt javasolja, hogy a tartalékba tett összeghez ne is nyúljon a kormány a jövő év utolsó negyedévéig.

A büdzsétervezet 2019-ben 1,8 százalékos államháztartási hiánnyal számol, vagyis csak ezer-milliárd forinttal haladhatják meg a kiadások a bevételeket. Ez a példás szigor sajnos az oktatást és a jóléti szolgáltatásokat sújtja a leginkább. Az oktatás például mindössze plusz 15 milliárd forintot kap, ami a 2,7 százalékra tervezett inflációt is beleszámítva a szinten tartáshoz sem elég. A Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete szerint 100 milliárd forintos nagyságrenddel kellene többet fektetni az oktatásba, ha a kormány komolyan gondolná, hogy stratégiai jövőt építő ágazatról van szó. A hiányzó százmilliárdnak azonban máshol talált helyet az állam: sportra 80 milliárd fe-

Varga Mihály átadja a költségvetési törvényjavaslatot a házelnöknek. Bivalybőr táská nélkül
FOTÓ: MTI/KOVÁCS TAMÁS

forinttal nő az előre nem látható kockázatok kezelésére félretett pénz (361 Mrd). Ez a 44 ezer milliárd forintba tervezett bruttó hazai terméknek (GDP) csupán 0,8 százalékát teszi ki. Ráadásul a kormány nagyon optimistán 4,1 százalékos gazdasági növekedéssel, és az utóbbi hetek 320 – lapzártánk idején 325 – forint körüli euróárfolyama ellenére jövőre 311,4-es árfolyammal számol. Az ambiciózus növekedési tervet a foglalkoztatás jelentős emelésével képzelik el: a pénzügyi tárca szerint még van 140–150 ezer olyan álláskereső, akikkel számolni lehet, és lát tartalékokat a nők és a nyugdíjasok munkába állítása terén is. Ám még a Költségvetési Tanács is arra hívta fel a figyelmet, hogy a legtöbb elemzői előrejelzés 2,8 és 3,5 százalékos közötti növe-

lett, kormányzati kommunikációra pedig csaknem 10 milliárddal többet – összesen 29,6 milliárd forintot – szán. Ugyanakkor elvon pénzeket a Magyar Tudományos Akadémiától is: 2019-től az újonnan létrehozott Innovációs és Technológiai Minisztérium veszi át a kassza kulcsát mintegy 28 milliárd forintnyi támogatás erejéig, ami hideg zuhanyként érte a kutatás szabadságát féltő intézményt.

Akad azért kellemes meglepetés is: jövőre 101, illetve 68 milliárd forinttal több juthat az egészségügyre, valamint a kultúrára, és tartalékokat képeznek a köztisztviselői bérek – még nem tudni, mekkora – emelésére is, amire 2008 óta nem volt példa. Azonban a családi pótlék tíz éve stagnáló összege jövőre sem fog növekedni.